

GELECEK PARTİSİ
Eğitim Politikaları İnceleme Kurulu

PANDEMİDE EĞİTİM VE OKULLARIN AÇILMASI İÇİN BİR ÇERÇEVE
ÖNERİSİ

Bu rapor ülkemizde ve dünyanın başka ülkelerinde çokça tartışılan okullar ne zaman ve nasıl açılmalı sorusuna cevap vermeye yardımcı olmak için hazırlanmıştır. Önce eğitim bağlamında ülkemizin virüsle mücadelesi kısaca değerlendirilecek ve sonra okulların açılmasına yönelik dünya ülkelerinin de tecrübelerini dikkate alarak geliştirilmiş bir çerçeve sunulacaktır. Önemli olan bu çerçevenin kamuoyuyla paylaşılmasıdır.

Çin'in Wuhan şehrinde başlayan Covid-19 salgınındaki gelişmeler ülkemiz tarafından izlenmekteydi. Gazetelerde bizde de vakaların görülmeye başladığı haberleri yer alıyordu. Çin'de başlayıp başka ülkelere de sirayet eden bu salgın tehlikesini gören MEB ilk, orta ve liselerin 16 Marttan itibaren bir hafta tatil edilmesine karar vermiştir. Dolayısıyla ara tatil bir hafta öne alınmış oldu. 18 Mart 2020 de ülkemizde virüsten resmi ilk ölüm gerçekleşti. MEB, 23 Marttan itibaren uzaktan eğitime başlama kararı aldı. MEB daha sonra tatilin 30 Nisan'a kadar uzaktan eğitimle devam edeceği kararı alındığını bildirdi. Üniversiteler 16 Marttan itibaren önce üç hafta tatil edildiler. Ardından YÖK bahar döneminin tamamında üniversitelerde eğitimin uzaktan eğitim ile yapılacağını açıkladı.

Uzaktan eğitimi MEB iki şekilde gerçekleştirdi. Birisi TRT'nin üç kanalını kullanarak TV yayınlarının öğrenciler tarafından izlenmesi şeklinde yapıldı. Diğer yol Fatih Projesi çerçevesinde başlanmış olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) adını taşıyan platformu internet yoluyla öğrencilere ulaştırılmasıydı. Üniversiteler ise kendi seçtikleri platformlarda uzaktan eğitime geçtiler.

Bir halk sağlığı sorunu olan Covid-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü tarafından 'pandemi' olarak tanımlandı. Bütün dünya ülkelerinde hızlı yayılıyor ve can alıyordu. Artık tek tek ülkelerin sorunu değil bütün ülkelerin ortak sorunuydu. Her ülke olanakları çerçevesinde pandemi ile mücadele etmeye çalışıyordu. Bütün ülkelerin pandemiye ilk tepkisi okullarını ve sonra sınırlarını kapatmak olmuştu. UNESCO verilerine göre Nisan başında 1,6 milyar çocuk okullarından uzak kalmıştır. BM Genel Sekreteri Guterres bu durumun 'modern tarihte eğitime vurulan en büyük darbe' olduğunu söyledi.

Kapanan okullar bütün ülkeler için sorundu ve okulların kapalı olduğu dönemde eğitimin nasıl yapılacağı en önemli konu haline geldi. Gelişmiş ve uzaktan eğitim tecrübesi olan ülkeler kolaylıkla uzaktan eğitime başladılar. Diğer ülkeler gelişmişlik durumlarına göre radyo, TV ve internet kullanarak bu sorunu gidermeye çalıştılar. Aslında ülkelerin sahip oldukları olanaklarla sınırlı olan uzaktan eğitimin başarısı ülkeler arası büyük değişkenlik gösterdi.

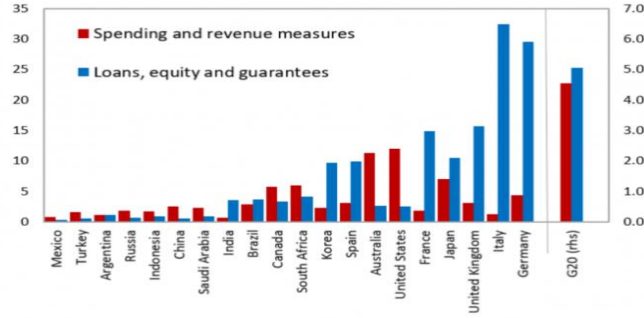
2019-2020 öğretim yılının ikinci dönemi birçok ülkede uzaktan eğitimle geçirildi. Bu genel durumun istisnası özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde anaokulu, okul öncesi ve ilkökul öğrencilerinin okula devam etmeleriydi. Almanya’da hemen bütün kademelerdeki öğrenciler Mayıs ayı itibariyle okula devam edebildiler. Bu arada özellikle ekonomide erken normalleşmeye başlamak salgının tekrar hızlanmasına ve yine karantina benzeri tedbirlerin alınmasına neden oldu. Covid-19’la ilk salgında başarı ile mücadele eden ülkelerde Yeni Zelanda ve Almanya gibi ülkelerde bile virüs hayat almaya devam ediyordu. Okulların kaderi virüsle mücadeledeki başarıya bağlıydı.

Ülkemizde Covid-19 ile mücadelede takip edilen politikalar maalesef başarılı olmamış ve virüs bütün ülkede tekrar yayılmaya başlamıştır. Bu yukarıda bahsedildiği gibi sadece bizim ülkemize has bir durum değildir. Normalleşmeye erken başlayan hemen bütün ülkelerde görülen bir sonuçtur.

Ülkemizde yapılan en büyük hata tabii ki normalleşmeye 1 Haziran 2020 gibi erken bir tarihte başlanmış olmasıdır. Hükümetin erken normalleşmeye geçilmesi kararının önemli nedenleri vardır. Bunların başında ülke ekonomisinin zayıflığı gelmektedir. Ekonomisi zayıf olan ülke evde karantinanın uzamasına ve ekonomik faaliyetin durmasına tahammül edememiştir. Karantinada kalmasını istediği çalışanlara onların hayatlarını devam ettirecek mali yardımı sağlayamamıştır. Faaliyetleri duran şirketlere hibe şeklinde yardım yapıp kayıplarını telafi edememiştir. İşverene yapılan yardımlar daha çok kredi erteleme ve az bir miktarda kredi temini şeklinde olmuştur. Başka ülkelerle karşılaştırıldığında hükümetin sağladığı yardımlar çok küçük kalmıştır. Aşağıdaki tablo G20 ülkeleri için mali önlemleri GDP’nin yüzdesi olarak vermektedir. Mavi sütunlar harcama ve gelir, kırmızı sütunlar kredi, öz sermaye ve garantileri temsil etmektedir. Görüldüğü gibi Türkiye pandemide G20 ülkeleri arasında en az harcama yapan ikinci ülke konumundadır.

Tablo Pandemi için G20 Ülkelerinde Alınan Mali Önlemler (GDP içindeki yüzde)

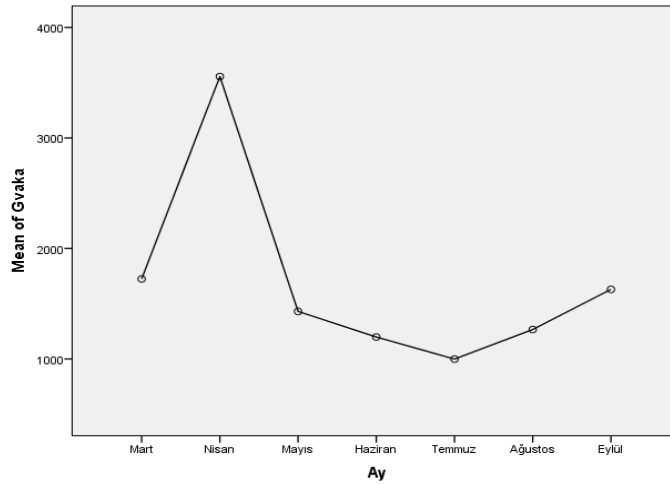
(Announced fiscal measures in G20 economies, % of GDP)

Sources: National authorities; and IMF staff estimates as of May 13, 2020.
Note: G20 = Group of twenty. G20 aggregates are calculated using PPP-adjusted GDP weights. Estimates focus on government discretionary measures that supplement existing automatic stabilizers, which differ across countries in their breadth and scope.

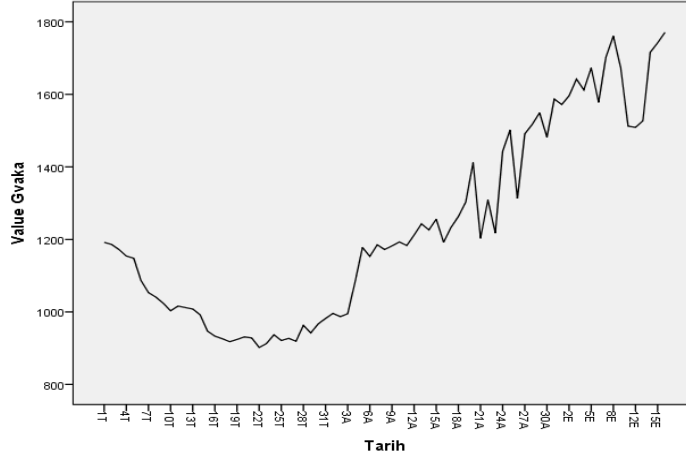
Turizm sezonunun yaklaşması normalleşmeye erken geçmenin bir diğer nedenidir. Ülkemiz 2019 yılında turizm geliri 34,5 milyar dolardır ve GSMH içindeki payı yüzde 3,8'dir. Ekonominin kötü durumda olması, döviz cinsi dış borç ve dolarizasyon hükümeti turizm gelirlerine bel bağlar hale getirmiş ve bulaşın artma tehlikesine rağmen normalleşmeye karar verilmiştir.

Normalleşme adım adım uygulanmış Temmuz ayında hemen her türlü karantina sonlandırılmıştır. İşte ikinci dalga aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi bu noktada başlamış ve hala yükselişine devam etmektedir.

Şekil 1 Aylara Göre Ortalama Vaka Sayıları

Temmuz ayı itibariyle günlük vaka sayılarının grafiği aşağıdadır. Daha önceki karantina tedbirlerinin etkisiyle 22 Temmuz'a kadar devam eden vakalardaki düşüş o tarihten itibaren artmaya başlamıştır.

Şekil 2. 1 Haziran Normalleşmesinden sonra Vaka sayıları

1 Haziran'da başlayan ve hızla devam eden normalleşme ile birlikte ülkede garip bir görünüm oluştu: 'her yer açık okullar kapalıydı'. Pek çok veli bu nedenle itirazda bulundular.

Bu süreçte hem MEB hem de YÖK farklı sorunlarla karşılaştılar. MEB'in karşılaştığı ana sorun bazı ailelerin TV, bilgisayar ve internet erişimine sahip olmamasıydı. En iyi tahminle 1,5 milyon çocuk eğitim içeriklerine ulaşamıyordu. Bu araçlara sahip olanların bazılarında birden fazla çocuk olduğu için sorun çıkıyordu. Bazı veliler ve öğrenciler içeriklerden şikayetçiydi. Fakat en önemli sorun derslerin interaktif olmaması, öğrencinin kendi öğretmeni değil başka öğretmenler tarafından verilmiş olmasıydı. İdeal olan eğitim öğrencinin kendi öğretmeni ile etkileşime izin veren platformlarda yapılmasıdır. Ancak bu tarz bir öğretim için öğretmenlerimizin çoğu teknik olarak hazır değildi. Hala bilgisayarı olmayan öğretmenlerin olduğu hatırlanırsa bu yolla eğitimin yapılamayacağı anlaşılır.

TV'de sunulan ve etkili olmayan anlatımlar ve içeriklerindeki sorunlar nedeniyle TV yayınlarından memnun olanların sayısı az oldu. Evde bir televizyon ve birden fazla öğrenci bulunması durumunda beklenen faydayı vermedi. EBA online eğitimi ise hane halkının bilişim teknolojisi araçlarına sahipliği ile sınırlı kaldı. Bilgisayar ve internet erişimi olmayan 1,5 milyon öğrencinin bu olanaktan faydalanamadığı konuşulmaktadır.

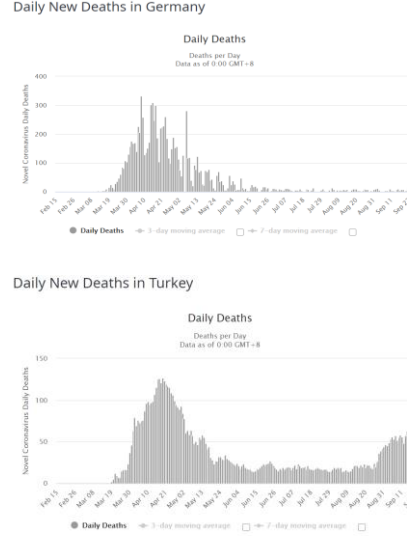
Bilişim teknolojilerine ulaşım açısından var olan eşitsizlikler eğitime yansımış ve eğitimde zaten var olan eşitsizlikleri daha da arttırmıştır.

Özellikle bilişim teknolojisi araçlarına sahiplikte hane halkları arasındaki eşitsizlikleri gören MEB o günden bu yana bu konuda hiçbir girişimde bulunmamıştır. Bakanlık tarafında yapılan açıklamalarda her türlü hazırlığın yapıldığı vurgulanmaktadır. MEB aynı şekilde pandemide mali açıdan zor duruma düşen özel okullara da yardım etmemiştir.

Yükseköğretimin sorunu en başta YÖK'ün bu fikre karşı çıkmasıydı. Bu itiraz hali aşıldıktan sonra üniversitelerden bir kısmının diğerlerine göre uzaktan eğitimde başarılı olduğu ancak büyük bölümünün hazırlıksız yakalandığıydı. Özellikle vakıf üniversiteleri uzaktan eğitimle verdikleri yüksek lisans programları ile bu eğitime genelde hazır ve problemsiz geçiş yapabildiler. Devlet üniversitelerinden daha oturmuş olanları ve bir şekilde uzaktan eğitim yapanları (lisans tamamlama gibi) yeni eğitim sistemine adapte oldular. Maalesef üniversitelerin pek çoğu bu konuda özellikle online sunulacak içeriklerin hazırlanmasında sorun yaşamaktadırlar. Bazı bölümlerde uygulamalı derslerin olması işi daha da zor hale getirmiştir. Bu derslerin alternatif yaklaşımlarla yürütülmesi kalite açısından zararlı olmuştur.

Bu süreçte şüphesiz en kritik rolü Sağlık Bakanlığı oynadı. Virüse yakalananların tedavileri yanında halkın bilgilendirilmesi işini de kendileri yaptılar. Çoğu kez bizzat Sağlık Bakanının kendisi bu işi üstlendi ve günlük gelişmeleri halka duyurdu. Sürecin en kritik yanı ve mücadelenin de başarısız olmasının bir nedeni Sağlık Bakanlığının istatistikleri halktan gizlemesi ve gerçek sayıların çok altında sayıları rapor etmesiydi. Bu başlarda kamuoyunun paniklememesi için takip edilen bir politika diye düşünülebilir. Ancak panik durumu geçtikten sonra gerçek sayıların verilmesi ve halkın aydınlatılması gerekirdi. Normalleşmenin başlaması ve vaka istatistiklerinin çok az olarak gösterilmesi halkı rehavete iterek şahsi koruma tedbirlerinin bile gevşetmelerine neden olmuştur. Bu rehavet durumu ikinci dalgaya rağmen hala devam etmektedir.

Bulaşı önlemede başarılı politikalar takip edemeyen ülkemiz hastalığın tedavisinde de başlarda gösterilen başarılı performanstan uzaklaşmaktadır. Başlarda özveriyle çalışan sağlık personeli devam eden ve her gün artan vakalarla baş edemez duruma gelmiştir. Korunma ile ilgili tavsiyelerinin tutulmaması ve iş yüklerinin artması onların psikolojilerini etkilemiş ve çalışma şevklerini azaltmıştır. Bunun sonucu ölümlerdeki yükseliştir.

Şekil 3. Almanya ve Türkiye’de Ölüm Sayılarının Grafiği

Yukarıdaki ilk grafik Almanya’da ki ölümleri ikincisi ise Türkiye’deki ölümleri vermektedir. Almanya’da ikinci dalgada çok az ölüm gözlenirken ülkemizde sayılar oldukça yüksek devam etmektedir. Vaka sayıları için de benzer grafikler üretilmiştir.

(<https://www.worldometers.info/coronavirus/country/turkey/>)

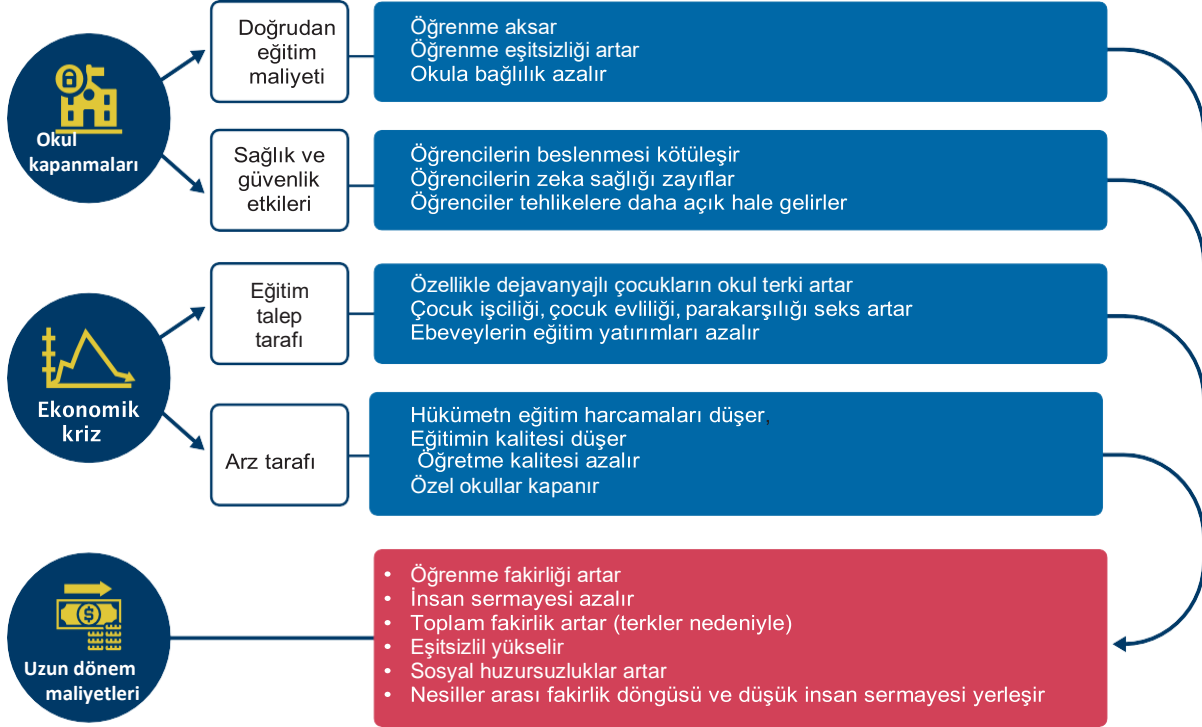
Pandemi ile başarısızlığın bir başka nedeni ülkemizdeki merkezden idare sistemi olmuş ve virüsün yaygınlık derecesine dikkate almadan bütün ülkeyi ilgilendiren genel politikalar izlenmiştir. MEB ile virüs istatistiklerine sahip tek kuruluş olan Sağlık Bakanlığı virüs haritasını esas alarak virüsün yayılma derecesine bakarak farklı yerleşim birimleri için farklı politikalar geliştirebilirlerdi. Böylelikle virüsün az görüldüğü veya hiç görülmediği yerlerde okullar açılabilir ve eğitim kesintiye uğramadan devam edebilirdi. Virüsün yeni görülmeye başladığı ilk dönemde böyle bir politika çok yararlı olabilirdi. İkinci dalganın başladığı şu günlerde virüs hemen her yerleşim yerinde görüldüğü için şimdi bu politikanın uygulanması daha zor hale gelmiştir. Bu merkezi ve kapsayıcı kararlar nedeniyle virüsün nispeten az görüldüğü yerler eğitime devam etmek açısından büyük bir imkânı kaçırmıştır.

Okulların açılmasında yol gösterecek çerçeveye geçmeden önce kısa da olsa pandeminin eğitime olan etkilerini ve yaratacağı sorunları hatırlamakta fayda olacaktır.

Okulların kapatılmasının toplumlar için yüksek sosyal ve ekonomik maliyetleri vardır. Pandemi özellikle en savunmasız ve marjinal durumda olan erkek ve kız

çocukları ile ailelerini etkiler. Ortaya çıkan sorunlar, eğitim sisteminde ve yaşamlarının diğer yönlerinde zaten var olan eşitsizlikleri daha da kötüleştirir. Dünya Bankası okul kapatmanın insan sermayesi ve ekonomiye etkilerini veciz şekilde bir şekilde toplamıştır.

Şekil 4. Okul kapatmanın etkileri

COVID-19 salgınına tepki olarak okulların küresel bazda kapatılması, çocukların eğitimi, korunması ve refahı için önceden görülmeyen bir risk teşkil etmektedir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres yakın zamanda hükümetleri ve bağışçılarını, en marjinalleri de dahil olmak üzere tüm çocuklar için eğitime öncelik vermeye çağırıldı ve Küresel Eğitim Koalisyonu, uzaktan eğitimin güçlendirilmesi ve okulların yeniden açılmasını kolaylaştırma konusunda hükümetleri desteklemek amacıyla kuruldu.

Okul kapanmalarının hastalık bulaşma riski üzerindeki etkisini ölçmek için henüz yeterli kanıt yoktur ancak okul kapanmalarının çocukların güvenliği, refahı ve öğrenimi üzerindeki etkileri için yeteri kadar bilgi bulunmaktadır. Eğitim hizmetlerinin kesintiye uğraması, eşitsizliğin artması, sağlığın zayıflaması ve sosyal uyumun azalması ekonomiler ve toplumlar için de ciddi ve uzun vadeli sonuçlar doğurmaktadır. Birçok ülkede, virüs yaygınlığı ile ilgili veriler eksiktir ve karar vericilerin eksik bilgi ve belirsizlik ortamında en iyi değerlendirmelerini

yapmak zorundadırlar. Ulusal hükümetler ve paydaşlar, çocuk haklarına ilişkin Sözleşme'de belirtildiği üzere, her çocuğun eğitim, sağlık ve güvenlik haklarını teşvik etmek ve korumak için eş zamanlı olarak çalışmalıdır. Çocuğun iyi olma hali her şeyden önce gelmelidir.

Okullar niçin açılmalı?

Sınıfta öğretimin aksaması, çocuğun öğrenme becerisi üzerinde ciddi bir etki yaratabilir. Marjinal çocuklar okul dışında ne kadar uzun süre kalırsa okula dönme şansları o kadar azalır. En yoksul hanelerdeki çocukların ilkokulu terk olasılığı, en zenginler ailelerin çocuklarından neredeyse beş kat daha fazladır. Okul dışında olmak aynı zamanda genç gebelik, cinsel sömürü, çocuk evlilikleri, şiddet ve diğer tehditlerin riskini artırır. Ayrıca, uzun süreli kapatmalar bağışıklık kazanma, okulda beslenme, ruh sağlığı ve psikososyal destek gibi okul temelli ana hizmetlerin kesilmesine ve akran etkileşiminin kaybedilmesi ve rutinlerin bozulması nedeniyle stres ve anksiyeteye neden olabilir. Bu olumsuz etkiler, ihtilaf ve diğer uzun süreli krizlerden etkilenen ülkelerde yaşayanlar, göçmenler, zorla yerlerinden edilenler, azınlıklar, engelli çocuklar ve kurumlardaki çocuklar gibi marjinalleşmiş çocuklar için önemli ölçüde daha yüksek olacaktır. Okulun yeniden açılması, öğrencileri, personeli, öğretmenleri ve ailelerini korumak için alınan tüm makul önlemlerle birlikte, her ülkenin COVID-19'a verdiği sağlık tepkisi ile güvenli ve tutarlı olmalıdır.

Ne zaman, nerede ve hangi okullar açılmalı?

Raporun cevap vermeye çalışacağı en önemli soru budur. Tekerleği tekrar keşfetmek zorunda kalmadan UNESCO, UNICEF, the World Bank ve World Food Programme tarafından hazırlanan Framework for Reopening Schools başlıklı eserden faydalanarak bu soruya cevap arayacağız. Bu nedenle çerçeve büyük ölçüde aşağıda referansı verilen kaynaktan tercüme ve adapte edilerek aktarılmıştır. Pek çok ülkenin bugüne kadar olan tecrübelerini yansıtmakta ve yeni tecrübeler ışığında güncellenmektedir.

<https://www.sdg4education2030.org/framework-reopening-schools-unesco-unicef-wb-wfp-april-2020>

Okulların yeniden açılmasıyla ilgili kararlar, ülkelerin hızlı bir şekilde okulların, öğreticilerin, öğrencilerin ve toplumların kapanmalar ve salgınla nasıl başa çıktığı konusunda kritik bilgileri toplamalarını gerektirir. Okul ve yerel liderlerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilere uygulanacak hızlı yanıt anketleri bu bilgilerin sağlanmasına yardımcı olabilir. Karar vericiler daha sonra öğrencilerin her durumda **öğrenme** ve esenliklerinin nasıl desteklenebileceğini değerlendirmelidir. Bu çalışma okulların

açılmasıyla ilgili risk faktörlerini düşünülerek ve eksik bilgiyle çalışıldığı akılda tutarak yapılmalıdır.

Okullar nasıl açılır

Açılması için okullar seçildiğinde altı ana boyut onların bu işe hazırlık seviyesini değerlendirmek ve planlama yapmak için kullanılmalıdır: **politika, finansman, güvenli operasyonlar, öğrenme, en marjinalleşmiş olana ulaşma ve refah/koruma**. Politikalar finansal gereksinimlerle birlikte, diğer boyutların her birini desteklemek için gereken ortamını oluştururlar.

İlişkilendirme ve adaptasyon, özellikle birden fazla yoksunluğun olduğu durumlarda (yoğun nüfuslu alanlar, düşük su ortamları, çatışma vb.) yerel ihtiyaçlara ve koşullara yanıt vermede kritik olacaktır. Hem kaynakların kısıtlılığını hem de operasyonel ve öğrenme şartlarını geliştirmek için mevcut hedefleri dikkate alınarak pandemi öncesi şartlarla karşılaştırmalı bir analiz yapılmalıdır. Analizde elde edilenler, öğrenme çıktılarını iyileştirmek, eğitime eşit erişimi artırmak ve çocukların korunması, sağlığı ve güvenliğini güçlendirmek için bir katalizör görevi görmelidir.

Tablo 1. Okul Açmada Yol Gösterecek Çerçeve

Açılmadan önce	Açılma sürecinde	Okullar açıldıktan sonra
Uzaktan öğrenme uygulamalarının güçlendirilmesi de dahil olmak üzere güvenli operasyonlara odaklanarak, eğitimi geliştirmek için gereken kritik politikalar, prosedürler ve finansman planları ile hazırlanın.	Dışlanmış ve okul dışı çocukları yeniden bütünleştirmek için proaktif yaklaşımlar benimseyin. Riskleri azaltmak için su, sanitasyon ve hijyene yatırım yapın ve kaybedilen öğretim süresini telafi etmek için iyileştirici eğitime odaklanın	Sağlık göstergelerini aktif olarak izleyin, refah ve korumaya odaklanın. Pedagojiyi güçlendirin, enfeksiyon bulaşma ve önleme hakkında bilgi dahil olmak üzere uzaktan eğitimi harmanlanmış öğretim ve öğrenmeye uyarlayın
Okul açılışları ile ilgili karar verme parametreleri hakkında açık seçik bir ulusal rehberlik sağlayın. En düşük bulaş oranlarına ve en düşük riske sahip bölgelerden başlayarak okullar aşamalı olarak açılabilir Okul açılışları da kademelendirilebilir – örneğin, başlangıçta haftanın birkaç günüyle sınırlandırılabilir veya yalnızca belirli sınıflar veya seviyeler için geçerli olabilir. Ulusal politikalar, alt-ulusal değerlendirme ve karar verme için açık bir rehberlik	Eğitim yetkilileri, eğitimle ilgili konularda topluluklar, ebeveynler ve çocuklarla yerel diyalog ve katılımı teşvik eden iletişim ve koordinasyon mekanizmalarını güçlendirmelidir.	Bulaşın yeniden canlanması nedeniyle gerektiğinde okulların yeniden kapatılması ve yeniden açılması için bir karar modeli geliştirin

Açılmadan önce	Açılma sürecinde	Açıldıktan sonra
sağlamalıdır		
Büyük toplantılar gerektiren etkinlikleri yasaklamak, okul gününün başlangıcını ve kapanışını kademelendirmek, beslenme zamanlarını kademeli hale getirmek, sınıfları geçici alanlara veya dışarıya taşımak ve sınıf boyutunu küçültmek için okulun vardiyalı olması da dahil olmak üzere, fiziksel mesafe önlemleri hakkında net ve anlaşılması kolay protokoller geliştirin.	Güvenli su, el yıkama istasyonları, temizlik malzemeleri bulunan okulların payını artırmak ve mümkün olan her yerde, adet hijyen yönetimi için önlemler dahil olmak üzere cinsiyete göre ayrılmış tuvaletler veya helalar kurulmalı veya genişletilmeli.	
El yıkama, solunum, görgü kuralları, koruyucu ekipman kullanımı, tesisler için temizlik prosedürleri ve güvenli gıda hazırlama uygulamaları dahil olmak üzere hijyen önlemlerine ilişkin ayrıntılı protokoller geliştirin.	İdari personeli ve öğretmenleri fiziksel mesafe ve okul hijyeni uygulamalarının yerleştirilmesi konusunda eğitin ve ihtiyaç olduğunda okullardaki personeli artırın. Temizlik personeli de dezenfeksiyon konusunda eğitilmeli ve mümkün olduğu ölçüde kişisel koruma ekipmanı ile donatılmalıdır.	Temizlik ve dezenfeksiyon faaliyetlerinin hem yoğunluğunu hem de sıklığını artırmak ve atık yönetimi uygulamalarını iyileştirmek için davranış değişikliğini vurgulayın
Sağlıkla ilgili devamsızlıklar ve uzaktan ve karma öğretimi desteklemek konusunda uzlaşmak için personel ve devamsızlık politikalarını öğretmen sendikalarıyla gözden geçirin. Politikalar, yaş veya sağlık koşulları nedeniyle yüksek risk altında olan personeli, öğretmenleri ve öğrencileri korumalı, devamsız öğretmenleri kapsamalı ve okula gidemeyen öğrencileri desteklemek için uzaktan eğitime devam etmeyi ve bireysel durumları mümkün olduğu ölçüde karşılamalıdır.	Okul liderlerine, öğrencilerin veya personelin rahatsız olması durumunda prosedürler oluşturmaları için açık rehberlik sağlayın. Rehberlik, öğrenci ve personel sağlığının izlenmesini, yerel sağlık yetkilileriyle düzenli iletişimin sürdürülmesini ve acil durum planlarının ve irtibat listelerinin güncellenmesini içermelidir. Okullar ayrıca, hasta öğrencileri ve personeli damgalama yaratmadan geçici olarak ayırmak için bir alan sağlamalıdır. Tüm hasta öğrencilere ve personele evde kalmalarını tavsiye etmek de dahil olmak üzere prosedürleri personel, ebeveynler ve öğrencilerle paylaşın.	
Okul suyu, sanitasyon ve hijyenle ilgili acil yatırımlar için müdahale ve kurtarma finansmanı belirleyin. Okulları iyice temizlemek ve dezenfekte etmek ve acil durum planları ve stokları için sarf malzemeleri ve hizmetlerin maliyetlerini önceliklendirin.	El yıkama ve solunum kurallarına vurgu yaparak, her düzeyde ve okul sisteminin tüm personeli için hijyenik uygulamaları teşvik edin.	El dezenfektanı kullanımını teşvik edin ve ulusal yetkililer tarafından önerildiği durumlarda, bez maskelerin doğru kullanımının önemini vurgulayın. Hijyen ile ilgili bilgiler, azınlık dilleri veya braille dahil olmak üzere, çocuk dostu dilde hazırlanarak yaygın olarak bulunmalı ve erişilebilir olmalıdır.
Acil durumlarda okul tesislerinin kullanımına ilişkin politikaları gözden geçirmek için COVID-19'u bir fırsat olarak kullanın (barınaklar, sağlık tesisleri,		

Açılmadan önce	Açılma sürecinde	Açıldıktan sonra
Karantina yerleri vb.)		
Öğretmenlere ve okul liderlerine uzaktan öğrenme ve okullar kapalıyken öğrencilerini desteklemenin yolları konusunda destek ve eğitim sağlayın. Bu, mobil platformlarda akran grupları oluşturmak veya ebeveynlerle iletişim kurmak için telefon kredisi sağlamayı içerir	Engelleri ortadan kaldırarak ve giriş şartlarını azaltarak evrensel eğitim hedeflerine uyum sağlamak için kabul politikalarını ve gerekliliklerini gözden geçirin. Eşdeğerlik standartlarını ve alternatif öğrenme yollarının resmen tanınmasını sağlayın veya güncelleyin.	Uzaktan eğitime yapılan yatırımları (1) gelecekteki okul kapanışlarına hazırlanmak, (2) kapatmalarım yürürlükte olduğu yerlerde öğretimi ve öğrenimi güçlendirmek ve (3) okulların kısmi veya başka şekilde uyarlanmış programlara göre çalışabileceği harmanlanmış bir modelle öğretim saatlerini desteklemek için arttırın. Öğretmen kapasitesini geliştirme ve eğitimi için artan finansmanı dahil edin.
Farklı halk sağlığı senaryolarına dayalı ve uzaktan öğrenmede kullanılacak yöntemler göz önünde bulundurularak alternatif akademik takvimler geliştirin.	Öğretmenleri hem telafi eğitim hem de öğrencilerin akıl sağlığı ve psikososyal (MHPSS) ihtiyaçlarıyla başa çıkmaları için eğitin. Eğitim çabaları, özellikle risk altındaki öğrencilerin yüksek oranda olduğu okullarda, öğretmenlerin öğrencilerin temel okuryazarlık / aritmetik ve sosyal-duygusal ihtiyaçlarını karşılama becerilerini açıkça geliştirmelidir Öğretmenler yaşa bağlı davranışsal ve bilişsel değişiklikleri belirlemek ve yaşa uygun öğrenme desteği sağlamak üzere eğitilmelidir.	Kritik öneme sahip sınavların (ortaokul mezuniyeti veya üniversiteye giriş için kullanılanlar gibi) fiziksel uzaklık ve diğer sağlık gereksinimleri göz önünde bulundurularak geçerli, güvenilir ve adil bir şekilde yapılmasını sağlamaya odaklanmak için, terfi sınavları gibi daha az önemli sınavlardan feragat etmeyi düşünün, Mümkün olan her yerde evrensel tanıtımı düşünün ve iyileştirici çabalarda kullanmak için okul kapanışlarından sonra öğrencilerin öğrenme düzeylerini değerlendirin.
Özel eğitim sektörü üzerindeki etkileri değerlendirin ve kamu arzının genişletilmesi, özel arzın kamu tarafından finanse edilmesi veya diğer uygun önlemler dahil olmak üzere olası önlemleri değerlendirin.	İlkokul çağındaki çocuklar için okuryazarlık ve aritmetik ve engelli çocuklar için erişilebilirlik düzenlemelerine odaklanarak, okul kapandıktan sonra öğrenme kaybını azaltmak ve öğrenme eşitsizliğinin artmasını önlemek için büyük ölçekli iyileştirici programlar uygulayın. Hızlandırılmış eğitim modelleri, daha önce okula gitmemiş ya da yaşı geçmiş çocukları entegre etmek için paralel olarak uygulanabilir.	Kapasite geliştirme çabalarının daha hızlı ölçeklenmesine yardımcı olmak için çevrimiçi mesleki gelişim, koçluk veya öğretmen kullanımı gibi yenilikçi öğretmen destek yöntemlerini uygulayın. Bu eğitim ve beceri geliştirme, resmi hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitimlerine de entegre edilebilir.
	Damgalanma/ayrımcılık ve salgının devam eden belirsizlikleri ile başa çıkmada çocukları ve ailelerini destekleyen ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasını arttırmak	COVID-19 hakkında net, özlü ve doğru bilgileri paylaşın, korku ve kaygı ile ilgili mesajları normalleştirin ve yalnızca öğrenciler ve aileleri için değil öğretmenler ve diğer okul personeli için de öz bakım stratejilerini teşvik edin.

Açılmadan önce	Açılma sürecinde	Açıldıktan sonra
	Öğretmenler ve diğer personel için (yaş, kronik koşullar ve diğer risk faktörlerini göz önünde bulundurarak) bir risk değerlendirmesi yapın, ardından okula dönüş için kademeli bir yaklaşım uygulayın.	Özellikle ağır vakalar için sevk sistemlerini inceleyin ve güçlendirin. Sağlayıcıların, GBV / PSEA hizmetlerine ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerine sevk dahil diğer bakım hizmetlerinden haberdar olmasını sağlayın
	Temel hizmetlerin düzenli ve güvenli bir şekilde sunulmasını yeniden sağlayın. Bu, bunlarla sınırlı olmamak üzere, kritik beslenme, WASH ve okul beslemesi, aşı kampanyaları, koruma sevkleri (MHPSS, cinsiyete dayalı şiddet, istismar vb.) ve engelli çocuklar için özel hizmetler gibi sağlık hizmetlerini içerir.	Okulda hizmetlerin bulunmadığı durumlarda, gençlere uygun ve tamamen erişilebilir SHR hizmetleri de dahil olmak üzere yönlendirme sistemlerini güçlendirin.
Krizden en çok etkilenen okullara örneğin en marjinalleştirilmiş olanlara öncelik veren formüle dayalı finansman yoluyla doğrudan eğitim finansmanı sağlayın, Bunu yaparken, öğrencilere, okullara yapılan blok hibelerden ve nakit transferlerinden (koşullu veya koşulsuz) vermeyi düşünün.	Okul ücretlerinden ve diğer masraflardan (okul üniformaları vb.) mümkün olduğunca feragat edin ve yeniden kayıt oranları en üst düzeye çıkarmak için girişteki diğer engelleri ortadan kaldırın.	Özellikle dezavantajlı öğrencilerin yeni ihtiyaçlarını desteklemek için finansmanı önceliklendirin. Yaklaşımlardan biri, kişi başına fonlamadaki performansa dayalı unsurları askıya almak veya geçici olarak revize etmektir; bu finansmanın devamını sağlayabilir ve başarı veya uyum eksikliği nedeniyle azaltmaları önleyebilir
Okul açılış politikalarını ve uygulamalarını daha önce okul dışında kalmış çocuklar, yerlerinden edilmiş / göçmen çocuklar ve azınlıklar gibi marjinal gruplara erişimi genişletecek şekilde uyarlayın. Kritik iletişimleri ve sosyal yardımları, ilgili dillerde, erişilebilir formatlarda sunarak ve ilgili topluluklara göre uyarlayarak çeşitlendirin. Okula gitmeyen kızlar ve diğer marjinal grupların korunma risklerini azaltmak için toplum katılımı ve tavsiyelerini arttırın ve özel tedbirler alın.	Artan topluluk katılımı yoluyla kızların okula dönüşünü desteklemek için özel önlemler alın	Öğrenme materyallerinin / platformlarının, bilgilerin, hizmetlerin ve tesislerin engelli insanlar için erişilebilir olmasını sağlayın. Halk sağlığı bilgileri ve iletişimi, işitsel veya görsel engelli olanlar dahil olmak üzere birden çok erişilebilir formatta mevcut olmalıdır. Su, hijyen ve sanitasyon hizmetlerine erişimi sağlamak için modifikasyonlar yapılmalıdır. Okulların tekrar kapatılması durumunda yardımcı hizmetlerin sürekliliğini planlayın.

Daha önce vurgulandığı gibi dünya ülkelerinden gelecek yeni tecrübeler ışığında bu öneriler gelişebilir ve değişebilir.

Son olarak böyle epidemik ve pandemi durumlarında, yönetimlerin ülkedeki tüm uzmanlığı olan kesimlerle işbirliği yapmaları ve alternatif senaryolarla sahneye çıkmaları gerekir. Pandemi ile

mücadele gibi milletçe çaba sarf ettiğimiz çok ciddi bir olayda siyasetteki bölünmüşlüğün yansımaları engellenemiyor. Hala birlikte çalışmak ve birlikte çözüm bulmak mümkün değil. Hükümet eleştirilere kulak asmadan yoluna devam ediyor. Bu bağlamda tüm partilerin ve ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşüne başvurulması, oralardan gelen temsilcilerle oluşturulacak kurul ve komisyonların önerilerini almak çok faydalı olabilirdi.

Şu anda yönetimin ne ülke genelinde ne de şehirler itibariyle hiçbir planı, programı ve senaryosu yoktur. Pandeminin seyri her ilde veya ilçede aynı seyretmiyor. Pek çok defa vurguladığımız gibi eğitimin planlanması sadece merkezi değil; bölgesel ve yöresel de olmalıydı.